

O MODALITATE DE VALORIFICARE A UNEI OPERE DE ARTĂ DE AERT VAN DER NEER

de GHEORGHE PĂTRAȘCU

Tabloul a aparținut colecției Nicolae Romanescu pînă în anul 1930, cînd a fost donat Pinacotecii Aman. În anul 1950 a fost transferat la Muzeul Olteniei, după care a intrat în proprietatea Muzeului de artă din Craiova în anul 1954. Lucrarea este acreditată conform plăcuței de metal prezentă pe ramă ca aparținînd școlii lui Ruysdael, menționată în 1966 de Anatol Mîndrescu în lucrarea Muzeul de artă Craiova (Edit. Meridiane, București, p.101). Paul Rezeanu amintește lucrarea în articolul Trei colecții craiovene de tablouri, apărut în "Revista muzeelor și monumentelor" (1, 1974, p.32-37) și o intitulează "Peisaj cu moară de vînt. Anonim. Școală olandeză, secolul XVII", iar apoi, în 1975, apare în Ghidul Muzeului de artă Craiova (Edit. Meridiane, p.5) ca Aart Van Der Neer (ganul). Tot astfel este menționată și în fișa de evidență nr.537 inv. PS. 33 ulei pe pînză, nesemnat. Din fișa de conservare nr.19 reiese că tabloul a fost păstrat în depozit pînă în anul 1962, cînd a suferit o operațiune de chituitură, curățire, vernisare și retuș, dată după care lucrarea figurează în expunerea de bază.

Faptul că tabloul a fost abandonat în această fază de curățire incompletă, cît și incertitudinile referitoare la autenticitatea ansamblului și a paternității au impulsionat procesul de cercetare prin metodele de investigare prea binecunoscute spre a se stabili cele mai eficace metode de diagnosticare și tratament, dar mai ales de a valorifica într-o formă estetică optimă ceea ce este autentic.

După cum este știut, operele de artă, asemenea omenilor, își trăiesc propria istorie agitată, cu destinul și avatarurile lor, sînt răpite, batjocorite, furate, sfîrtecate, lăsate pradă celor mai neînchipuite neglijanțe. Acest lucru s-a întîmplat din cele mai vechi timpuri, accentuîndu-se foarte mult în sec. al XIX-lea prin campanii de prădare, dislocare și înstrăinare. Acest tablou face parte și el din multiplele victime ale acestui secol zbuciumat, în care distrugerea prin dislocare și dispariția unei însemnate părți din ansamblu își spun cuvîntul răspicat și în prezent, sunînd ca un protest de apărare a actului de creație. Datele obținute din cercetare și ansamblul operațiunilor de tratament, corelate și comparate în urmărirea scopului propus, pot fi rezumate astfel:

1. Din studiul efectuat asupra stratului de culoare, în zonele degajate de repictări a tipului de cracluri specifice picturilor exe-

cutate pe suport de lemn, lipsa imprimării grenului de pfnză în stratul de culoare, cfi și tehnica excelent însușită și aplicată specific secolilor XVI-XVII de școală olandeză, de o deosebită plasticitate, acuratețe și siguranță în scriitură, demonstrează faptul că această zonă este autentică și că tabloul a fost conceput de autor în tehnica picturii de ulei pe suport de lemn. Dimensiunile inițiale erau 89 x 53 cm, pe cînd cele actuale sînt de 94 x 55,5 cm.

2. Studiul grundului tot în această zonă a demonstrat faptul că el nu este original, fiind aplicat ulterior la o operațiune de transpunere a peliculei de culoare de pe panoul de lemn pe un suport de pfnză din in cu gren mărunt. Conform buletinului de analiză nr. 39 din 13.IV.1980, în care sînt înregistrate 16 tipuri, efectuate microchimic, acest grund este compus din cretă, clei emulsionat cu ulei și rășină, foarte dur aplicat în straturi specific rețetelor întrebuintate în transpunere, dar parțial, cu adăvitate scădută. Faptul că după atîta timp stratul de culoare are tendință de desprindere și cojire demonstrează insuficienta pregătire a restauratorului în astfel de operațiuni ce impun un grad mare de dificultate. Lucrarea nu a suferit numai din punct de vedere tehnic, ci și estetic, prin neștiința întinderii perfecte a peliculei de culoare, care a rămas deformată prin contragere și bineînțeles imposibil de remediat. Tabloul a fost întins pe șasiu, aplicîndu-se benzi de hîrtie protectoare -, chiteit, curățat de verniul original și murdărie acumulată în timp, rețușat.

3. Calitățile plastice, estetice și mai ales cota autorului, cunoscut probabil la acea dată, și bineînțeles multiple alte interese rapace sau meschine, au determinat nu după mult timp distrugerea brutală și sustragerea motivului din partea stîngă a tabloului, prin tăierea unei suprafețe de 43 x 35 cm, reprezentînd circa 30% din suprafața totală. Acest act vandalic nu exclude prezența unui restaurator marcat de boala furtului abil (așa cum o remarcă nu de puține ori literatura de specialitate), care a profitat de neștiința posesorului sau poate a încercat să salveze ceea ce rămăsese original. În ambele cazuri, după cum vom vedea, el se face vinovat de furt sau înșelătorie. Înlocuirea suprafeței sustrate s-a efectuat prin adăugarea unei pfnze vechi cu grund și vopsea albă de ulei de o grosime aproape egală cu cea a structurii lucrării transpuse. După fixare cu benzi din pfnză rară, care au provocat ulterior deformări, tabloul a fost dublat pe o altă pfnză, mascîndu-se astfel și posibilitatea sesizării adăugirii. Cu această ocazie s-a efectuat și redimensionarea lucrării. Neîfiind parcă suficient cît a fost de mutilată, lucrarea suportă în continuare o curățire abuzivă a stratului de culoare, care a cedat mai mult în zonele închise. După ce a acoperit cu cînt gros de ulei foarte dur toate lacunele, depășindu-le mult, a copiat sau improvizat tema motivului susras. Lipsa de meșteșug și nesiguranță și-a spus cuvîntul, astfel că așa-zisul restaurator a

sufocat întreaga lucrare cu altă peliculă de culoare, repictând, dar păstrând desenul și compoziția. În timp, datorită abundenței de ulei, straturile de culoare s-au închis în ton, intervențiile au fost mai mult mascate de depozitări inerente de murdărie, iar deformările s-au accentuat mai mult în versoul lucrării.

4. Înstrăinarea în asemenea condiții nefăcându-se ușor, s-a apelat la o altă reducere cu o pânză nouă, mascându-se din nou versoul ce trebuia să răspundă probabil la un examen mai atent. Această intenție este explicată de rezistența pânzei acoperite, cât și a cantității prea mari de adeziv întrebuințat. S-au făcut alte chituri, precum și înzemuirea stratului de culoare și ulei și verniuri colorate. Lucrarea, în asemenea condiții, cred că a intrat în Colecția Romanescu, încadrată în ramă neagră cu etichetă metalică școala Ruysdael.

5. Tratamentul aplicat lucrării, cât și forma de valorificare materială și estetică, aprobată fiind de comisia de restaurare și respectiv de beneficiari, a constatat în : consolidarea stratului de culoare, degajarea structurii suportului de cele două pânze de dublare și balastul de adeziv până la suportul de transpunere, dublare pe pânză de în, degajarea picturii originale de repictări și chituri, readucerea lucrării la dimensiunile inițiale, completarea lacunelor de culoare, vernisare și retuș.

6. Se cunoaște bine faptul că salvarea unei opere de artă rezidă în primul rând în latura esoterică a picturii, în care inițiatii fiind despre modul în care un maestru și epoca sa și-au pregătit și elaborat mijloacele picturale, acea latură de meșteșug a singularității creatoare ne poate duce la descoperirea care presupune și întuirea valorii.

În această ordine de idei partea autentică a tabloului nu poate să aparțină pictorului Aert Van Der Neer, născut 1603 - mort la 9 noiembrie 1677, și nici școlii sau genului acestuia, deoarece în timpul vieții nu este recunoscut, moare neînțeles, sărac, într-o crudă mizerie. Este un pictor cu mult simț poetic, surprinde lumina delicată a nopții filtrată printre norii grei, a clarului de lună sau a incendiilor în noapte. Peisajele sînt mai întotdeauna populate cu mici personaje. Gama cromatică este închisă, dar colorată. De exemplu : "Peisaj cu răsărit de lună", aflat la Muzeul de artă Dresda, repr.1552 ; "Peisaj cu clar de lună", aflat la Leipzig, repr.46 ; "Fluviul iarna, Amsterdam", repr. 26, în Istoria artei de Elie Foure.

Pictura nu aparține nici școlii lui Ruysdael, atribuire acreditată de eticheta ramei, deoarece aceasta a fost confecționată odată cu ultima dublare în scop de a fi valorificată fără complicații. Faptul că până în prezent nu s-a putut hotărî atribuirea se datorează distrugerii suferite, și mai ales a repictărilor grosolane, nemijlocind contactul cu adevărata față a operei de artă. Acum însă putem afirma că pictura în discuție aparține lui Samond Van Ruysdael, născut 1600 la Naarden - mort în 1670 la Haarlem, deoarece lucrările lui de

pnă în anul 1640 se caracterizează printr-o gamă cromatică restrnsă, în armonii fine de griuri verzui și ocru brun, influențat de Van de Velde și Van Goyen. Atmosfera și arta de a reda traasparențele amintesc de lucrarea "Mal împădurit" existentă la Dresda, ulei pe pfnă format oval 80 x 60 cm, executată în 1633.

Tehnica îngrijită, desenul copacilor în formă și detalii cu similitudini de deplasare în compoziție, grupajul animalelor preferate, cft și stilul celorlalte elemente par uneori identice cu lucrări cum ar fi : "Vaci la malul apei", executată în 1659, Leipzig, repr. 49, sau "Peisaj cu animale", executată în 1664, ulei pe lemn 48 x 62 cm, reprodusă în revista "Apollo" dia aprilie 1979.

La realizarea acestei lucrări au colaborat Lupu Mihai, chimist, Cornelia Soancă, fotograf, Ion Buliga, pictor restaurator diapozitive, cărora le mulțumesc și pe această cale.

Doresc să amintesc că prețul de achiziție a acestei lucrări este de 1500 lei, iar valoarea nominală înregistrată în fișa analitică și cea de conservare este de 3.000.000 lei. Dacă nu luăm în considerare emoțiile și tensiunea înmagazinată zilnic în procesul muncii, ar fi plăcut, totuși, să scadem din cele 3.000.000 suma învestită în manoperă și regie și vom afla valoarea contribuției noastre în complexul proces de revalorificare prin cercetare și restaurare a operelor de artă.

UNE MODALITÉ DE MISE EN VALEUR D'UNE OEUVRE D'ART DE AERT VAN DER NEER

Résumé

On présente le cas d'une peinture gravement maltraitée par le remplacement d'une partie de la toile originale et par une nouvelle peinture appliquée sur l'oeuvre entière par une personne non spécialisée. Après l'enlèvement des parties additionnées l'oeuvre est attribuée à un autre peintre que l'auteur présumptif.